

Epistula ad Constantiam Augustam

Εύσεβίου ἐπιστολή πρὸς Κωνσταντίαν τὴν βασίλισσαν.

Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τινος εἰκόνοσ ὡσ δὴ τοῦ Χριστοῦ γέγραφασ, εἰκόνα βουλομένη σοι ταύτην ὑφ' ἡμῶν πεμφθῆναι· τίνα λέγεις καὶ ποίαν ταύτην, ἣν φῆσ τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα; Οὐκ οἶδα πόθεν αὐτὴ ὀρμηθεῖσα τοῦ Σωτῆροσ ἡμῶν διαγράψαι εἰκόνα προστάττεισ. Ποίαν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα ἐπιζητεῖσ; Πότερον τὴν ἀληθῆ καὶ ἀμετάλλακτον, καὶ φύσει τοῦσ αὐτοῦ χαρακτῆρασ φέρουσαν· ἢ ταύτην ἣν δι' ἡμᾶσ ἀνειλήφεν, τῆσ τοῦ δούλου μορφῆσ περιθέμενοσ τὸ σχῆμα; Ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ Λόγοσ καὶ Θεὸσ, μορφήν δούλου λαβῶν, ἐν ὁμοιώματι σαρκὸσ ἀμαρτίας τὴν ἀμαρτίαν κατέκρινεν, ἧ φησιν ὁ θεῖοσ Ἀπόστολοσ. Οὕτωσ ἡμᾶσ τῆσ παλαιᾶσ πικρίας καὶ δαιμονικῆσ δουλείασ τῷ τιμίῳ αἵματι λυτρωσάμενοσ ἀπλευθέρωσεν. Δύο οὖν μορφῶν αὐτῷ παρισταμένων, περὶ μὲν τῆσ τοῦ Θεοῦ μορφῆσ οὐδὲ αὐτὸσ ἠγοῦμαι σε ζητεῖν, ἀπαξ παρ' αὐτοῦ παιδευομένην, ὅτι οὔτε τὸν Πατέρα τισ ἔγνω, εἰ μὴ ὁ Υἱὸσ, οὐδ' αὐτὸν Υἱὸν γνοίῃ ποτέ τισ ἐπαξίωσ, εἰ μὴ ὁμόνοσ ὁ γεννήσασ αὐτὸν Πατήρ ...

Ἄλλὰ γὰρ πάντωσ τῆσ τοῦ δούλου μορφῆσ ἐπιζητεῖσ, καὶ οὐ δι' ἡμᾶσ περιεβλήθη σαρκίου. Ἄλλὰ καὶ τοῦτο τῇ δόξῃ τῆσ θεότητοσ ἀνακεχρᾶσθαι μεμαθήκαμεν, καὶ καταπεπόσθαι τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆσ ζωῆσ. Καὶ οὐ τί που θαυμαστὸν, εἰ μετὰ τὴν εἰσ οὐρανοῦσ ἀνοδον τοιοῦτόν που πέφηνεν, ὁπότε καὶ ἐν ἀνθρώποισ ἔτι βιοτεύων ὁ Θεὸσ Λόγοσ, τοῖσ ἐγκρίτοισ τῶν ἑαυτοῦ λόγων προαῤῥαβωνιζόμενοσ τὴν θέαν τῆσ αὐτοῦ βασιλείασ, μεταβαλὼν τὴν τοῦ δούλου μορφήν, αὐτὴν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ ὄρουσ ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν ἐπιδέδεικται· ὅτε τὸ μὲν πρόσωπον αὐτοῦ ἀπήστραψεν ὡσ ὁ ἥλιοσ, τὰ δὲ ἱμάτια ὡσ τὸ φῶσ. Τίσ οὖν τῆσ τοσαύτησ ἀξίασ τε καὶ δόξησ τὰσ ἀποστιλβούσασ, καὶ ἀπαστραπτούσασ μαρμαρυγὰσ οἷόσ τε ἂν εἶῃ καταχαράξαι νεκροῖσ καὶ ἀψύχοισ χρώμασι καὶ σκιογραφίαισ, ὁπότε μὴδὲ ἐμβλέψαι αὐτῷ, τοῦτον ὀφθέντι τὸν τρόπον, οἱ θεσπέσιοι ὑπέμειναν μαθηταῖ, οἱ γε ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον, ἀφόρητον αὐτοῖσ τὸ θεώμενον ὁμολογήσαντεσ; Εἰ δ' οὖν τότε ἢ ἐν σαρκὶ αὐτοῦ μορφή τοσαύτησ ἔλαχε δυνάμεωσ, πρὸσ τῆσ ἐνοικούσησ αὐτῇ θεότητοσ 20.1548 μεταβληθεῖσα, τί χρὴ λέγειν, ὅτε τὴν θνητότητα ἀποδῶσ, καὶ τὴν φθορὰν ἀπονιψάμενοσ, τῆσ τοῦ δούλου μορφῆσ τὸ εἶδοσ εἰσ τὴν τοῦ δεσπότου καὶ Θεοῦ δόξαν μετεσκευάσατο, μετὰ τὴν κατὰ τοῦ θανάτου νίκην, καὶ μετὰ τὴν εἰσ οὐρανοῦσ ἀνοδον, καὶ μετὰ τὴν ἐν τῷ βασιλικῷ θρόνῳ ἀμφὶ τὰ δεξιὰ τοῦ Πατροσ ἴδρουσιν, μετὰ τὴν ἐν τοῖσ ἀκατονομάστοισ καὶ ἀῤῥῆτοισ κόλποισ τοῦ Πατροσ ἀνάπαυσιν, εἰσ ἦν ἀνιόντα καὶ ἀποκαθισάμενον αἰ οὐράνια δυνάμεισ ἀνηυφήμου, λέγουσαι· Ἄρατε πύλασ, οἱ ἄρχοντεσ, ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺσ τῆσ δόξησ.

Οὐκοῦν καὶ ἢ τοῦ δούλου μορφή ἐν τοιοῦτοισ γινομένη, ἐξόλων ὄλη μεταβέβληται ἐπὶ φῶσ αὐτοῦ ἀῤῥῆτον καὶ ἀνεκδιήγητον, αὐτῷ τῷ Θεῷ Λόγῳ πρέπον φῶσ, ὅπερ ὀφθαλμοῦσ οὐκ εἶδεν, καὶ οὔσ οὐκ ἠκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Πῶσ οὖν τισ τῶν ἀδυνάτων ἐφίκοιτο; Πῶσ δὲ τῆσ οὕτω θαυμαστῆσ, καὶ ἀλήπτου μορφῆσ, εἰ γε χρὴ μορφήν ἔτι καλεῖν τὴν ἔνθεον καὶ νοερὰν οὐσίαν, εἰκόνα τισ ζωγραφῆσειεν; Εἰ μὴ τοῖσ ἀπίστοισ ἔθνεσιν ὁμοίωσ τὰ μηδαμῆ μηδαμῶσ εἰκότα ἑαυτῷ τισ ἀναζωγραφῆσειεν, ὡσπερ γραφεὺσ μὴδὲν εἰκότα γράφω. Τοιοῖδε γὰρ κάκεῖνοι ἀνειδωλοποιοῦντεσ ἢ ποτε Θεὸν, ὡσ ἠγοῦνται, ἢ τινα ὡσ ἂν φαῖεν ἠρώων, ἢ τι τῶν τοιοῦτων πλάττειν καὶ ἀπεικάξειν ἐθέλοισιν, οὐδὲν ὅμοιον, οὐδὲ ἐγγύσ, οἰοῖτε ὄντεσ γράφειν, ἀλλόκοτα σκιογραφοῦσιν, ἀνδρεῖκελα σχήματα διαχαράττοντεσ.

Ἡμῖν δὲ ὅτι μὴ δίκαιον τὰ τοιαῦτα, πάντως που καὶ αὐτὴ συμβάλλεις. Ἄλλ' εἰ μὴ τῆς εἰς Θεὸν μεταβληθείσης μορφῆς, ἀλλὰ τοῦ πρὸ τῆς μεταβολῆς σαρκίου αὐτοῦ δὴ τοῦ θνητοῦ τὴν εἰκόνα φῆς παρ' ἡμῶν αἰτεῖν, –ἄρα γὰρ τοῦτό σε μόνον διέλαθεν τὸ ἀνάγνωσμα, ἐν ᾧ ὁ Θεὸς νομοθετεῖ μὴ ποιεῖν ὁμοίωμα, μήτε τῶν ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ, μήτε τῶν ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω; ἢ ἔστιν ὅτε ἐν Ἐκκλησίᾳ τὸ τοιοῦτον ἢ αὐτὴ, ἢ καὶ παρ' ἄλλου τοῦτο ἤκουσας; Οὐχὶ δὲ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἐξώριστα καὶ πόρρω τῶν Ἐκκλησιῶν πεφυγάδευται τὰ τοιαῦτα, μόνοις τε ἡμῖν μὴ ἐξεῖναι τὸ τοιοῦτον ποιεῖν παρὰ πᾶσι βεβόηται; ... Οὐκ οἶδα γὰρ, ὅπως γυναιὸν τι μετὰ χειρᾶς ποτε δύο τινὰς φέρουσα καταγεγραμμένους, ὡς ἂν φιλοσόφους, ἀπέρριψε λόγον, ὡς ἂν εἶεν Παύλου καὶ τοῦ Σωτῆρος· οὐκ ἔχω λέγειν, οὔτε ὀπόθεν λαβοῦσα, οὔτε ὅθεν τοῦτο μαθοῦσα. Ἴνα μὴ δὲ αὐτὴ, μηδὲ ἕτεροι σκανδαλίζονται, ἀφελόμενος ταύτην, παρ' ἑμαυτὸν κατεῖχον, οὐχ ἠγούμενος καλῶς ἔχειν εἰς ἑτέρους ὅλως ἐκφέρειν ταῦτα, ἵνα μὴ δοκῶμεν δίκην εἰδωλολατρῶν τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐν εἰκόνι περιφέρειν. Παύλου τε ἀκούω πάντας ἡμᾶς παιδεύοντος, μηκέτι τοῖς σαρκικοῖς προσανέχειν. Εἰ γὰρ ἔγνωμεν, φησὶ, κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν. –Σίμωνα τὸν Μάγον λόγος ἔχει παρὰ τοῖς ἀθέοις αἰρεσιώταις προσκυνεῖσθαι, ἐν ἀψύχῳ ὕλη καταγεγραμμένον. Ἐθεωρήσαμεν δὲ καὶ αὐτοὶ τὸν τῆς μανίας ἐπώνυμον ὑπὸ τῶν Μανιχαίων εἰκόνι δορυφορούμενον.

Ἡμῖν δὲ ἀπείρηται τὰ τοιαῦτα. Θεὸν γοῦν Κύριον τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ὁμολογοῦντες, 20.1549 ὡς Θεὸν ἰδεῖν εὐτρεπιζόμεθα, πάσῃ σπουδῇ καθάραντες αὐτοὶ τὰς ἑαυτῶν καρδίας, ὡς ἂν ἴδοιμεν αὐτὸν κεκαθαρμένοι. Μακάριοι γὰρ οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. Εἰ δὲ ἐκ περιουσίας, πρὸ τῆς μελλούσης πρόσωπον εἰς πρόσωπον ὄψεώς τε καὶ θέας, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὰς εἰκόνας αὐτοὶ περὶ πολλοῦ τίθεσθε, τίνα μᾶλλον ἀγαθὸν ζωγράφον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἔχοιμεν ἄν;